

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий інститут управління, економіки та
природокористування
Кафедра публічного управління та економіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту

_____ **В.Г. Горник**

_____ 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЛОБІЗМ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ”

освітній рівень	Магістр
галузь знань	28 Публічне управління та адміністрування
спеціальність	281 Публічне управління та адміністрування
освітня програма	Публічне управління та адміністрування
тип дисципліни	Вибіркова

Київ – 2020 рік

Розробник: В.В. Шпачук, д.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та економіки

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри публічного управління та економіки

Протокол від 17 листопада 2020 року № 5

Завідувач кафедри публічного управління та економіки

С.О.Кравченко

Погоджено:
Гарант освітньої програми

О.Я. Немирівська

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>		<i>Розподіл годин за навчальним планом</i>		
Кількість кредитів:	4	Вид занять	Форма навчання	
Загальна кількість годин:	120		Денна	Заочна
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:	2	Лекції:	16	12
Семестр:	3	Практичні заняття:	-	-
Тижневе навантаження (год.):		Лабораторні заняття:	-	-
аудиторне:	4	Семінарські заняття:	12	8
самостійна робота:	12	Самостійна робота:	92	100
Форма підсумкового контролю:	Залік	Консультації:	-	-
Мова навчання:	українська	Індивідуальні заняття:	-	-

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у ННП кафедри публічного управління та економіки, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою kaf_pue@tnu.edu.ua.

2. Програма навчальної дисципліни

Передумови для вивчення дисципліни:

Препозит:	Постпозит
Основи публічного управління Публічна служба Політика в публічному управлінні Економіка та врядування Взаємодія суспільства та влади Публічно-приватне партнерство	Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні Надання публічних послуг

Мета вивчення дисципліни:

Формування у слухачів системи знань про сутність і теоретичні засади лобізму в органах публічної влади, його значення для розвитку суспільства та механізми його практичної реалізації, вмінь та навичок використовувати ці знання у практичній діяльності.

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною (за Освітньою програмою):

ПРН 1. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основи та технології прийняття управлінських рішень, організувати процеси розробки та впровадження рішень щодо політики в публічному управлінні.

ПРН 12. Формувати та підтримувати ефективну взаємодію між органами публічної влади, бізнесовими структурами та громадськістю, використовуючи технології відкритого врядування, визначати пріоритетні напрями впровадження електронного урядування та розвитку електронної демократії.

ПРН 15. Здійснювати вплив на органи публічної влади з метою прийняття (неприйняття) рішень цими органами в інтересах певних суспільних груп та прошарків з

використанням законних методів, забезпечувати узгодження цих інтересів із загальносуспільними та державними інтересами.

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

Шифр та назва компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння/ навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
Загальні компетентності (ЗК)				
ЗК 9. Здатність здійснювати професійну діяльність і приймати обґрунтовані рішення, керуючись правовими та етичними нормами	ПРН 12 ПРН 15	ПРН 12 ПРН 15	ПРН 12 ПРН 15	ПРН 12 ПРН 15
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)				
ФК 1. Здатність аналізувати політику в публічному управлінні, розробляти рішення щодо політики та механізми їх впровадження	ПРН 1 ПРН 12	ПРН 1 ПРН 12		ПРН 1 ПРН 12
ФК 13. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, взаємовигідну співпрацю органів публічної влади та бізнесових структур для реалізації суспільно значущих проектів	ПРН 12	ПРН 12	ПРН 12	ПРН 12
ФК 14. Здатність виражати та просувати інтереси певних суспільних груп та прошарків у органах публічної влади, попереджати та розв'язувати конфлікти	ПРН 15	ПРН 15	ПРН 15	ПРН 15

Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні засади лобізму в органах публічної влади

Тема 1.1. Сутність лобізму як політико-управлінського явища та його суспільне значення

Історичні витоки лобістської діяльності. Поняття "лобізм" та "лобіювання": порівняльна характеристика. Політико-соціологічний (політологічний) та юридично-інституціональний (юридичний) підходи до розуміння сутності лобізму. Визначення лобізму як форми взаємовідносин влади і суспільства. Визначення лобізму як правового інституту. Співвідношення лобізму та GR. Лобізм як різновид PR. Основні суспільні функції лобізму. Суспільні ризики лобістської діяльності.

Тема 1.2. Принципи, умови функціонування та класифікації лобізму

Технологічні принципи лобістської діяльності. Основні принципи організації лобістських кампаній. Принципи створення, зміцнення й підтримки ефективних лобістських коаліцій. Загальні принципи державного регулювання лобізму. Етичні принципи лобізму. Принципи забезпечення прозорості та чесності лобізму. Основні умови функціонування і розвитку лобізму як цивілізованого інституту. Класифікація лобізму за його суб'єктами. Класифікація підходів до представництва інтересів суб'єктами лобізму. Класифікація механізмів досягнення цілей лобізму.

Тема 1.3. Загальна характеристика та структура лобізму як системної діяльності

Основні елементи структури лобізму як системної діяльності: суб'єкт, об'єкт, мета, результат, процес і засоби. Мета лобізму як політико-управлінського інституту. Загальні завдання лобістської діяльності. Предмет лобістських відносин. Поняття та класифікація суб'єктів лобізму. Лобісти та лобістські об'єднання. Поняття та класифікація об'єктів лобізму. Моделі закріплення об'єктів лобіювання у лобінговому законодавстві. Подвійна роль держави у лобістській діяльності. Послідовність етапів лобістської діяльності. Рішення органів публічної влади як результати лобізму. Поняття та основні групи методів лобізму. "Тіньовий" аспект лобізму.

Розділ 2. Зарубіжний досвід лобістської діяльності в органах публічної влади

Тема 2.1. Правове регулювання лобізму в зарубіжних країнах

Основні стратегії правового регулювання лобізму, що реалізуються у міжнародній практиці. Історичний розвиток законодавства США щодо регулювання лобістської діяльності. Основні законодавчі акти США у галузі лобізму. Законодавче регулювання лобізму в Канаді. Британська модель регулювання лобістської діяльності. Законодавство Німеччини щодо регулювання лобізму. Особливості конституційно-правового регулювання лобізму у Франції. Досвід правового регулювання лобізму в країнах Центральної і Східної Європи. Правові засади регулювання лобізму на наднаціональному рівні ЄС.

Тема 2.2. Зарубіжний досвід організації лобістської діяльності

Діяльність громадських некомерційних організацій та їх об'єднань як суб'єктів лобізму. Роль ЗМІ у лобістській діяльності. Професійні спілки як суб'єкти лобізму. Функціонування спеціальних підрозділів корпорацій, банків, фінансово-промислових груп для здійснення лобістської діяльності. Юридичні, пропагандистські та інші фірми, що спеціалізуються на лобістській діяльності. Досвід діяльності Американської ліги лобістів. Громадські об'єднання бізнесових структур як впливові суб'єкти лобізму. Досвід реєстрації лобістських організацій та спілок у Німеччині. Особливості діяльності індивідуальних лобістів у зарубіжних країнах, "вбудований лобізм".

Тема 2.3. Зарубіжні моделі, форми та методи лобізму

Англосаксонська (класична) модель лобізму. Континентальна (європейська) модель лобізму. Особливості німецької та французької субмоделей лобізму. Плюралістичний та корпоративістський підходи до представництва інтересів суб'єктами лобізму у процесах вироблення та реалізації політики. Поширені у міжнародній практиці форми лобізму в межах плюралістичного та корпоративістського підходу. Безпосередні методи лобізму (підготовка лобістами проектів рішень органів влади; виступи лобістів на слуханнях у комітетах (комісіях) парламенту, на засіданнях парламенту, уряду або органу місцевого самоврядування; інформаційно-консультативна допомога представникам органів влади; ініціювання лобістами комунікативних заходів; участь лобістів у розробці проектів нормативно-правових актів; активний тиск депутатів-лобістів на органи влади; створення

лобістських коаліцій; участь лобістів у просуванні на посади в органах влади осіб, які є виразниками інтересів певних груп; "тіньові" методи парламентського лобізму). Опосередковані методи лобізму (проведення пропагандистських кампаній у ЗМІ; проведення масових соціологічних досліджень, експертних опитувань або наукових експертиз і розробок; Grass roots lobbying; розкладання матеріалів на робочі місця депутатів в сесійній залі або в їх кабінетах; проведення масових заходів та страйків; комп'ютерний лобізм).

Розділ 3. Становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України

Тема 3.1. Спроби спеціального законодавчого регулювання лобізму в період незалежності України та його сучасна нормативно-правова база

Загальна характеристика перших законопроектів щодо лобізму в Україні в 1990-ті роки. Законопроект "Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади" А.Ткачука (2003 р.). Законопроект "Про діяльність лобістів у Верховній Раді України" І.Гриніва (2005 р.). Концепція проекту Закону України "Про лобіювання" (2009 р.). Законопроект "Про регулювання лобістської діяльності в Україні" В.Коновалюка (2010 р.). Загальна характеристика законопроектної роботи щодо спеціального законодавчого регулювання лобізму в Україні протягом 2009-2015 рр. Порівняльна характеристика законопроектів "Про лобіювання" та "Про лобізм" (2016 р.). Сучасне конституційне підґрунтя лобізму в Україні. Нормативно-правові акти, що забезпечують публічність та прозорість процесу прийняття рішень органів влади, як передумову лобізму. Нормативно-правові акти, які створюють умови для лобіювання громадянами власних інтересів. Нормативно-правові акти, які надають можливість громадянам створювати добровільні громадські структури на основі єдності лобістських зусиль. Нормативно-правові акти, які є підґрунтям лобізму на рівні органів місцевого самоврядування. Нормативно-правові акти, які забезпечують участь громадськості у прийнятті рішень органів влади.

Тема 3.2. Вітчизняний лобізм в органах публічної влади як суспільне явище

Особливості становлення і розвитку вітчизняного лобізму як неформального інституту. Специфіка пострадянського формату суб'єктів лобізму. Громадські підприємницькі організації (спілки, асоціації, ліги, бізнес-клуби тощо) як суб'єкти лобізму в Україні. Роль торгово-промислових палат у вітчизняному лобізмі. Діяльність лобістських фірм в Україні. Бізнес-політичні групи як специфічні суб'єкти лобізму в Україні. Верховна Рада України як об'єкт лобізму. Специфіка лобізму в Кабінеті Міністрів України, органах виконавчої влади та Адміністрації Президента України. Поширені методи лобізму в Україні та їх дієвість. Використання недозволених методів вітчизняними лобістами.

Тема 3.3. Проблеми становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України

Існування лобістської діяльності в Україні у форматі "квазілобізму". Проблема легалізації лобізму в Україні як правового інституту. Тісний зв'язок вітчизняного лобізму з корупцією. Неструктурованість та відсутність юридичного оформлення суб'єктів лобістської діяльності в Україні. Проблеми "вбудованого лобізму" в Україні. Неконтрольований вплив іноземного лобі на прийняття державних рішень вітчизняними органами влади. Обмежені можливості захисту власних інтересів для великих суспільних прошарків та структур громадського суспільства. Низька дієвість процедур залучення громадськості до розробки проектів нормативно-правових актів органами влади. негативне сприйняття лобізму у вітчизняній громадській думці. Основні напрями вирішення проблем становлення лобізму в Україні. Перспективи розвитку цивілізованого лобізму у вітчизняних умовах.

3. Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

ДЕННА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього	у тому числі			
л		п/лаб.	сем.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Теоретичні засади лобізму в органах публічної влади					
Тема 1.1. Сутність лобізму як політико-управлінського явища та його суспільне значення	14	2		2	10
Тема 1.2. Принципи, умови функціонування та класифікації лобізму	14			2	12
Тема 1.3. Загальна характеристика та структура лобізму як системної діяльності	12	2			10
Разом за розділом 1	40	4		4	32
Розділ 2. Зарубіжний досвід лобістської діяльності в органах публічної влади					
Тема 2.1. Правове регулювання лобізму в зарубіжних країнах	14	2		2	10
Тема 2.2. Зарубіжний досвід організації лобістської діяльності	14	2		2	10
Тема 2.3. Зарубіжні моделі, форми та методи лобізму	12	2			10
Разом за розділом 2	40	6		4	30
Розділ 3. Становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України					
Тема 3.1. Спроби спеціального законодавчого регулювання лобізму в період незалежності України та його сучасна нормативно-правова база	12	2			10
Тема 3.2. Вітчизняний лобізм в органах публічної влади як суспільне явище	14	2		2	10
Тема 3.3. Проблеми становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України	14	2		2	10
Разом за розділом 3	40	6		4	30
Залік				2	
Усього годин	120	16		12	92

ЗАОЧНА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього	у тому числі			
л		п/лаб.	сем.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Теоретичні засади лобізму в органах публічної влади					
Тема 1.1. Сутність лобізму як політико-управлінського явища та його суспільне значення	14	2			12

Тема 1.2. Принципи, умови функціонування та класифікації лобізму	14	2		2	10
Тема 1.3. Загальна характеристика та структура лобізму як системної діяльності	12				12
Разом за розділом 1	40	4		2	34
Розділ 2. Зарубіжний досвід лобістської діяльності в органах публічної влади					
Тема 2.1. Правове регулювання лобізму в зарубіжних країнах	14	2			12
Тема 2.2. Зарубіжний досвід організації лобістської діяльності	14	2		2	10
Тема 2.3. Зарубіжні моделі, форми та методи лобізму	12				12
Разом за розділом 2	40	4		2	34
Розділ 3. Становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України					
Тема 3.1. Спроби спеціального законодавчого регулювання лобізму в період незалежності України та його сучасна нормативно-правова база	12	2			10
Тема 3.2. Вітчизняний лобізм в органах публічної влади як суспільне явище	14	2		2	10
Тема 3.3. Проблеми становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України	14			2	12
Разом за розділом 3	40	4		4	32
Залік				2	
Усього годин	120	12		8	100

4. Організація самостійної роботи студентів

4.1. Підготовка до семінарських занять

Тема 1.1. Сутність лобізму як політико-управлінського явища та його суспільне значення

Питання до семінарського заняття

1. Історичні витоки лобістської діяльності.
2. Поняття "лобізм" та "лобіювання": порівняльна характеристика.
3. Політико-соціологічний (політологічний) та юридично-інституціональний (юридичний) підходи до розуміння сутності лобізму.
4. Визначення лобізму як форми взаємовідносин влади і суспільства.
5. Визначення лобізму як правового інституту.
6. Співвідношення лобізму та GR.
7. Лобізм як різновид PR.
8. Основні суспільні функції лобізму.
9. Суспільні ризики лобістської діяльності.

Тема 1.2. Принципи, умови функціонування та класифікації лобізму

Питання до семінарського заняття

1. Технологічні принципи лобістської діяльності.
2. Основні принципи організації лобістських кампаній.
3. Принципи створення, зміцнення й підтримки ефективних лобістських коаліцій.
4. Загальні принципи державного регулювання лобізму.
5. Етичні принципи лобізму.
6. Принципи забезпечення прозорості та чесності лобізму.
7. Основні умови функціонування і розвитку лобізму як цивілізованого інституту.
8. Класифікація лобізму за його суб'єктами.

9. Класифікація підходів до представництва інтересів суб'єктами лобізму.
10. Класифікація механізмів досягнення цілей лобізму.

Тема 2.1. Правове регулювання лобізму в зарубіжних країнах

Питання до семінарського заняття

1. Основні стратегії правового регулювання лобізму, що реалізуються у міжнародній практиці.
2. Історичний розвиток законодавства США щодо регулювання лобістської діяльності.
3. Основні законодавчі акти США у галузі лобізму.
4. Законодавче регулювання лобізму в Канаді.
5. Британська модель регулювання лобістської діяльності.
6. Законодавство Німеччини щодо регулювання лобізму.
7. Особливості конституційно-правового регулювання лобізму у Франції.
8. Досвід правового регулювання лобізму в країнах Центральної і Східної Європи.
9. Правові засади регулювання лобізму на наднаціональному рівні ЄС.

Тема 2.2. Зарубіжний досвід організації лобістської діяльності

Питання до семінарського заняття

1. Діяльність громадських некомерційних організацій та їх об'єднань як суб'єктів лобізму.
2. Роль ЗМІ у лобістській діяльності.
3. Професійні спілки як суб'єкти лобізму.
4. Функціонування спеціальних підрозділів корпорацій, банків, фінансово-промислових груп для здійснення лобістської діяльності.
5. Юридичні, пропагандистські та інші фірми, що спеціалізуються на лобістській діяльності.
6. Досвід діяльності Американської ліги лобістів.
7. Громадські об'єднання бізнесових структур як впливові суб'єкти лобізму.
8. Досвід реєстрації лобістських організацій та спілок у Німеччині.
9. Особливості діяльності індивідуальних лобістів у зарубіжних країнах, "вбудований лобізм".

Тема 3.2. Вітчизняний лобізм в органах публічної влади як суспільне явище

Питання до семінарського заняття

1. Особливості становлення і розвитку вітчизняного лобізму як неформального інституту.
2. Специфіка пострадянського формату суб'єктів лобізму.
3. Громадські підприємницькі організації (спілки, асоціації, ліги, бізнес-клуби тощо) як суб'єкти лобізму в Україні.
4. Роль торгово-промислових палат у вітчизняному лобізмі.
5. Діяльність лобістських фірм в Україні.
6. Бізнес-політичні групи як специфічні суб'єкти лобізму в Україні.
7. Верховної Ради України як об'єкт лобізму.
8. Специфіка лобізму в Кабінеті Міністрів України, органах виконавчої влади та Адміністрації Президента України.
9. Поширені методи лобізму в Україні та їх дієвість.
10. Використання недозволених методів вітчизняними лобістами.

Тема 3.3. Проблеми становлення та перспективи розвитку лобізму в органах публічної влади України

Питання до семінарського заняття

1. Існування лобістської діяльності в Україні у форматі "квазілобізму".

2. Проблема легалізації лобізму в Україні як правового інституту.
3. Тісний зв'язок вітчизняного лобізму з корупцією.
4. Неструктурованість та відсутність юридичного оформлення суб'єктів лобістської діяльності в Україні.
5. Проблеми "вбудованого лобізму" в Україні.
6. Неконтрольований вплив іноземного лобі на прийняття державних рішень вітчизняними органами влади.
7. Обмежені можливості захисту власних інтересів для великих суспільних прошарків та структур громадського суспільства.
8. Низька дієвість процедур залучення громадськості до розробки проектів нормативно-правових актів органами влади.
9. Негативне сприйняття лобізму у вітчизняній громадській думці.
10. Основні напрями вирішення проблем становлення лобізму в Україні.
11. Перспективи розвитку цивілізованого лобізму у вітчизняних умовах.

4.2. Матеріали для самоконтролю

Самостійна робота студента у межах навчальної дисципліни "Лобізм в органах публічної влади" передбачає написання та захист ним творчої роботи до кожного розділу на одну з передбачених переліком тем за власним вибором. Виконання цієї роботи зорієнтоване на практичне застосування знань і розвиток вмінь, здобутих в процесі лекційних і семінарських занять, самостійного опрацювання навчальних матеріалів. Творча робота висвітлює результати самостійного обдумування слухачами актуальних проблем впровадження технологій лобізму в органах публічної влади України. Викладення необхідних матеріалів повинно бути лаконічним, чітко сформульованим і відповідати суті проблеми. Результатом написання творчої роботи є обґрунтований авторський висновок щодо обраної тематики і можливі рекомендації для розв'язання проблеми.

Вимоги до захисту творчої роботи:

- творча робота повинна бути підготовлена кожним студентом індивідуально;
- виконана творча робота надається у електронному вигляді (файлом) викладачеві не пізніше, ніж за 2 тижні до початку екзаменаційної сесії;
- друкований варіант творчої роботи надається студентом під час захисту;
- результати написання творчої роботи презентуються студентом під час екзаменаційної сесії у формі короткої доповіді та відповідей на поставлені запитання;
- на захисті для доповіді надається 5 хв.

Структура творчої роботи.

У структурі творчої роботи виділяються такі основні складові частини.

1. Постановка проблеми:
 - короткий аналіз сучасного стану публічного управління у частині, що стосується обраної теми есе, виділення суперечностей та недоліків, що зумовлюють проблему;
 - чітке формулювання проблеми відповідно до виділених суперечностей та недоліків, основні складові проблеми;
 - негативні наслідки того, що проблема не вирішується.
2. Шляхи вирішення проблеми:
 - визначення підходів до вирішення проблеми;
 - опис конкретних шляхів реалізації обраних підходів.
3. Значення для практики:
 - позитивні зміни у галузі публічного управління внаслідок реалізації запропонованих підходів;
 - позитивне значення цих змін для розвитку відкритого врядування.
4. Висновки, що коротко відображають результати проведеного слухачем дослідження проблеми.
5. Перелік використаних джерел, оформлених згідно із вимогами.

Вимоги до оформлення творчої роботи.

Творча робота має бути роздрукована на білому папері стандартного формату А4. Розмір шрифту – 14 кегель, міжрядковий інтервал – 1,5, поля – 2 см з усіх боків. Титульний аркуш творчої роботи повинен мати такий зміст: назва університету; назва інституту; назва кафедри; назва навчальної дисципліни; тема творчої роботи; прізвище, ім'я, по батькові студента, курс, шифр академічної групи; рік написання творчої роботи. За титульним аркушем слідує план творчої роботи, в якому треба виділити всі її структурні частини. У плані праворуч позначаються номери сторінок початку кожного пункту. Обсяг творчої роботи визначається вмінням слухача стисло і водночас вичерпно розкрити тему: показати значення проблеми, що розглядається, оцінити, як вона висвітлюється в спеціальній літературі та розв'язується на практиці, зробити висновки та обґрунтувати власні пропозиції. Обсяг роботи – 15-20 сторінок. Обов'язкова вимога: чітке посилання на джерела інформації. Всі цифри, факти, теорії, думки вчених, цитати повинні мати посилання у вигляді [2, с. 54] (перша цифра означає номер джерела у наведеному в кінці реферату списку літератури, а друга цифра – номер сторінки у цьому джерелі). Бажано використовувати в творчій роботі таблиці, схеми, графіки, діаграми тощо. Список використаної літератури (не менше 7 джерел) оформляється згідно з діючими правилами. Якщо інформація взята з мережі Інтернет, потрібно, як і для звичайної літератури, вказати автора, назву статті, а потім навести адресу сайту в Інтернеті. У творчій роботі мають бути обов'язково авторські пропозиції щодо вирішення проблеми, що розглядається. До тексту творчої роботи додається презентація у форматі Microsoft Power Point обсягом 10-12 слайдів, що відображає основні положення творчої роботи відповідно до його структури.

Перелік тем творчих робіт до розділу 1

1. Історичний аналіз виникнення інституту лобізму в середньовічній Великобританії.
2. Історичні аспекти становлення лобізму в США.
3. Політико-соціологічний та юридично-інституціональний підходи до розуміння сутності лобізму: переваги та недоліки.
4. Лобізм та GR: співвідношення та взаємозв'язок.
5. Лобізм як різновид PR: теоретичний аналіз.
6. Суспільні функції лобізму та ефективність їх виконання.
7. Поширені ризики лобізму на можливості їх мінімізації.
8. Технологія лобізму та її загальні принципи.
9. Способи організації лобістських кампаній.
10. Сутність та умови становлення цивілізованого лобізму.
11. Етичний вимір лобістської діяльності.
12. Загальні цілі та завдання лобістської діяльності.
13. Основні суб'єкти лобізму та особливості їх діяльності.
14. Основні етапи лобістської діяльності: загальна характеристика.
15. Проблеми створення лобістських коаліцій.
16. Загальні принципи та підходи державного регулювання лобізму.
17. Представництво інтересів суб'єктами лобізму: загальна характеристика.
18. Індивідуальні лобісти та лобістські об'єднання: переваги та недоліки.

Перелік тем творчих робіт до розділу 2

1. Стратегія комплексного регулювання лобізму та її застосування у зарубіжній практиці.
2. Стратегія фрагментарного регулювання лобізму та її застосування у зарубіжній практиці.
3. Розвиток законодавства США щодо лобізму: загальна характеристика.
4. Сучасне нормативно-правове регулювання лобізму в США.
5. Канадське лобінгове законодавство: переваги та недоліки.

6. Конституційно-правові засади лобізму у Великобританії.
7. Лобінгове законодавство Німеччини та його проблеми.
8. Особливості нормативно-правового регулювання лобізму у Франції.
9. Польський досвід регулювання лобізму.
10. Правове регулювання лобізму в Литві.
11. Особливості регулювання лобізму на рівні ЄС.
12. Класифікація суб'єктів лобізму в міжнародній практиці.
13. Форми лобістської діяльності ЗМІ.
14. "Вбудований лобізм": за і проти.
15. Зарубіжний досвід діяльності громадських об'єднань підприємців як суб'єктів лобізму.
16. Англосаксонська та континентальна моделі лобізму: порівняльна характеристика.
17. Принципи та механізми реалізації плюралістичного підходу до представництва інтересів суб'єктами лобізму.
18. Принципи та механізми реалізації корпоративістського підходу до представництва інтересів суб'єктами лобізму.
19. Петиційна форма лобізму: зарубіжний досвід.
20. Зарубіжна практика участі лобістів у роботі консультативно-дорадчих установ при органах виконавчої влади.
21. Участь лобістів у парламентських слуханнях як метод лобізму.
22. Проведення комунікативних заходів як метод лобізму.
23. Загальна характеристика "тіншових" методів парламентського лобізму.
24. Технологія Grass roots lobbying та ефективність її реалізації.
25. Методи використання ЗМІ у лобістській діяльності.
26. Методи тиску лобістів на органи публічної влади.
27. Розвиток комп'ютерного лобізму в умовах інформаційного суспільства.

Перелік тем творчих робіт до розділу 3

1. Законопроект "Про лобіювання в Україні" І.Шарова (1999 р.): критичний аналіз.
2. Законопроект "Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади" А.Ткачука (2003 р.): переваги та недоліки.
3. Законопроект "Про діяльність лобістів у Верховній Раді України" І.Гриніва (2005 р.): переваги та недоліки.
4. Законопроект "Про регулювання лобістської діяльності в Україні" В.Коновалюка (2010 р.): переваги та недоліки.
5. Концептуальні підходи до регулювання лобізму в Україні протягом 2008-2099 рр.
6. Лобістська діяльність крізь призму Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.
7. Законопроект "Про лобіювання" (2016 р.): переваги та недоліки.
8. Законопроект "Про лобізм" (2016 р.): переваги та недоліки.
9. Нормативно-правове регулювання питань публічності та прозорості процесу прийняття рішень органів влади.
10. Нормативно-правове регулювання діяльності громадських об'єднань лобістського спрямування.
11. Нормативно-правове регулювання лобізму на місцевому рівні.
12. Нормативно-правове регулювання участі громадськості у прийнятті рішень органів влади.
13. Громадські підприємницькі організації як суб'єкти лобізму в Україні: загальна характеристика.
14. Проблеми діяльності лобістських фірм в Україні.

15. Органи виконавчої влади як об'єкти лобізму в Україні: загальна характеристика.
16. Адміністрація Президента України як об'єкт лобізму в Україні: загальна характеристика.
17. Лобізм та корупція: порівняльна характеристика.
18. Можливості становлення цивілізованого лобізму в Україні.
19. Перспективи законодавчої легалізації лобізму в Україні.
20. Проблеми законодавчого регулювання фінансових аспектів діяльності лобістів.
21. Механізми формування дієвого державного і громадського контролю лобістської діяльності.
22. Інформаційно-просвітницька діяльність як передумова запровадження правового інституту лобізму в Україні.
23. Проблеми кадрового забезпечення функціонування інституту цивілізованого лобізму.

4.3. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

4.4. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

1. Історія виникнення лобізму в світі.
2. Поняття "лобізм", "лобіювання", "лобістська діяльність".
3. Політико-соціологічний (політологічний) підхід до розуміння сутності лобізму.
4. Юридично-інституціональний (юридичний) підхід до розуміння сутності лобізму.
5. Лобізм як форма взаємовідносин органів публічної влади із суспільними інститутами та громадянами.
6. Лобізм як правовий інститут.
7. Співвідношення лобізму та GR.
8. Лобізм як різновид PR.
9. Основні суспільні функції лобізму.
10. Ризики лобістської діяльності для суспільства.
11. Технологічні принципи лобістської діяльності.
12. Основні принципи організації лобістських кампаній.
13. Принципи формування ефективних лобістських коаліцій.
14. Загальні принципи державного регулювання лобізму.
15. Етичні принципи лобізму.
16. Забезпечення прозорості та чесності лобізму.
17. Основні умови функціонування і розвитку лобізму як цивілізованого інституту.
18. Класифікація лобізму за його суб'єктами.
19. Класифікація підходів до представництва інтересів суб'єктами лобізму.
20. Класифікація механізмів досягнення цілей лобізму.
21. Структура лобізму як системної діяльності.
22. Мета лобізму як політико-управлінського інституту.
23. Загальні завдання лобістської діяльності.
24. Предмет лобістських відносин.
25. Поняття та класифікація суб'єктів лобізму.
26. Лобісти та лобістські об'єднання: загальна характеристика.
27. Поняття та класифікація об'єктів лобізму.
28. Моделі закріплення об'єктів лобіювання у лобінговому законодавстві.
29. Державні інститути як суб'єкти та об'єкти лобістської діяльності.
30. Процес лобістської діяльності.
31. Рішення органів публічної влади як результати лобізму.
32. Поняття та основні групи методів лобізму.
33. "Тіньовий" та криміналізований аспекти лобізму.

34. Основні стратегії правового регулювання лобізму в міжнародній практиці.
35. Основні етапи розвитку законодавства США щодо регулювання лобістської діяльності.
36. Основні сучасні законодавчі акти США у галузі лобізму.
37. Законодавче регулювання лобізму в Канаді.
38. Британська модель регулювання лобістської діяльності.
39. Законодавство Німеччини щодо регулювання лобізму.
40. Особливості конституційно-правового регулювання лобізму у Франції.
41. Досвід правового регулювання лобізму в країнах Центральної і Східної Європи.
42. Правові засади регулювання лобізму на наднаціональному рівні ЄС.
43. Громадські некомерційні організації та їх об'єднання як суб'єкти лобізму.
44. Роль ЗМІ у лобістській діяльності.
45. Професійні спілки як суб'єкти лобізму.
46. Функціонування спеціальних підрозділів корпорацій, банків, фінансово-промислових груп для здійснення лобістської діяльності.
47. Юридичні, пропагандистські та інші фірми у галузі лобізму.
48. Діяльність Американської ліги лобістів.
49. Громадські об'єднання бізнесових структур як впливові суб'єкти лобізму.
50. Досвід реєстрації лобістських організацій та спілок у Німеччині.
51. Особливості діяльності індивідуальних лобістів у зарубіжних країнах,
52. Сутність та особливості "вбудованого лобізму".
53. Англосаксонська (класична) модель лобізму.
54. Континентальна (європейська) модель лобізму.
55. Особливості німецької субмоделі лобізму.
56. Особливості французької субмоделі лобізму.
57. Плюралістичний підхід до представництва інтересів суб'єктами лобізму.
58. Корпоративістський підхід до представництва інтересів суб'єктами лобізму.
59. Практичні форми лобізму в межах плюралістичного підходу.
60. Практичні форми лобізму в межах корпоративістського підходу.
61. Безпосередні методи лобізму.
62. Опосередковані методи лобізму.
63. Загальна характеристика перших законопроектів щодо лобізму в Україні в 1990-ті роки.
64. Законопроекти щодо регулювання лобістської діяльності в Україні у 2000-ні роки.
65. Загальна характеристика законопроектної роботи щодо законодавчого регулювання лобізму в Україні протягом 2009-2015 рр.
66. Сучасні законопроекти щодо регулювання лобізму в Україні: загальна характеристика.
67. Сучасне конституційне підґрунтя лобізму в Україні.
68. Вітчизняні нормативно-правові акти щодо забезпечення прозорості процесу прийняття рішень органів влади як передумови лобізму.
69. Нормативно-правові акти в Україні щодо створення умов для лобіювання громадянами власних інтересів.
70. Нормативно-правові акти в Україні з питань створення громадських структур лобістського спрямування.
71. Нормативно-правові акти в Україні щодо створення можливостей лобізму на рівні місцевого самоврядування.
72. Нормативно-правові акти в Україні щодо участі громадськості у прийнятті рішень органів влади.
73. Особливості становлення і розвитку вітчизняного лобізму як неформального інституту.
74. Специфіка пострадянського формату суб'єктів лобізму.
75. Громадські підприємницькі організації як суб'єкти лобізму в Україні.

76. Роль торгово-промислових палат у вітчизняному лобізмі.
77. Діяльність лобістських фірм в Україні.
78. Бізнес-політичні групи як специфічні суб'єкти лобізму в Україні.
79. Верховна Рада України як об'єкт лобізму.
80. Специфіка лобізму в Кабінеті Міністрів України, органах виконавчої влади та Адміністрації Президента України.
81. Поширені методи лобізму в Україні.
82. Проблеми легалізації лобізму в Україні як правового інституту.
83. Проблеми розмежування лобізму та корупції.
84. Проблеми юридичного оформлення суб'єктів лобістської діяльності в Україні.
85. Проблеми "вбудованого лобізму" в Україні.
86. Механізми впливу іноземного лобі на прийняття державних рішень в Україні.
87. Недоліки процедур залучення громадськості до розробки проектів нормативно-правових актів вітчизняних органів влади.
88. Сприйняття лобізму у вітчизняній громадській думці.
89. Основні напрями вирішення проблем становлення лобізму в Україні.
90. Перспективи розвитку цивілізованого лобізму у вітчизняних умовах.

5. Критерії та система оцінювання результатів навчання

5.1. Політика курсу

Відвідування лекційних занять є добровільним, проте враховується при підсумковому контролі шляхом задавання додаткових запитань за відповідним матеріалом.

Відвідування семінарських занять є обов'язковим, їх пропуск автоматично знижує підсумкову оцінку за курсом, оскільки на відповідні семінари студент не отримує балів.

Політика академічної доброчесності визначається згідно з Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського.

5.2. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Денна форма навчання

Поточний контроль									Підсумковий контроль	Сума
Розділ 1			Розділ 2			Розділ 3				
C1.1	C1.2	TP1	C.2.1	C.2.2	TP2	C3.2	C.3.3	TP3	30	100
5	5	15	5	5	15	5	5	10		

C1.1,... C3.3 – семінари до тем розділів

TP1 ... TP3 – творчі роботи до розділів

Заочна форма навчання

Поточний контроль							Підсумковий контроль	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3				
C1.2	TP1	C.2.2	TP2	C.3.2	C.3.3	TP3	30	100
5	15	5	20	5	5	15		

C1.2, ... C3.3 – семінари до тем розділів

TP1 ... TP3 – творчі роботи до розділів

5.3. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Не передбачено.

7. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. GR и лоббизм: теория и технологии : учебник / под ред. В. А. Ачкасовой, И. Е. Минтусова, О. Г. Филатовой. – М. : Юрайт, 2015. – 315 с.
2. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015. – 111 с.
3. Ворчакова І. Є. Проблеми та перспективи розвитку лобізму як політичного інституту в Україні / І. Є. Ворчакова // Політикус. – 2016. – Вип. 1. – С. 88-91.
4. Гоцуляк В. М. Сучасні реалії та особливості політичного лобізму в Україні / В. М. Гоцуляк // Гілея (науковий вісник). – 2016. – Вип. 110. – С. 373-376.
5. Гнатенко Н. Г. Інституціоналізація лобізму в Україні: історія та сучасність / Н. Г. Гнатенко // Гілея (науковий вісник). – 2016. – Вип. 115. – С. 434-438.
6. Дягілев О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілев. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с.
7. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2010. – 752 с.
8. Нестерович В. Ф. Легітимація лобіювання в Україні: від ідеї до закону / В. Ф. Нестерович // Вісник ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка. – 2015. – № 4. – С. 36-46.
9. Нестерович В. Ф. Тенденції щодо конституційно-правового регулювання лобіювання у Великій Британії та Ірландії / В. Ф. Нестерович // Вісник ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка. – 2015. – № 3. – С. 28-37.
10. Павроз А. В. Группы интересов и лоббизм в политике : учеб. пособ. / А. В. Павроз. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2006. – 186 с.
11. Проект Закону України "Про лобізм" від 20 верес. 2016 р. № 5144 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052
12. Проект Закону України "Про лобіювання" від 5 жовт. 2016 р. № 5144-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60191
13. Самофалов В. Лобізм у США: досвід для України [Електронний ресурс] / В. Самофалов. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/blog/usi-blogi/view/article/lobizm-u-ssha-dosvid-dlja-ukrajini/>
14. Трофименко А. В. Проблеми інституціоналізації лобізму в Україні / А. В. Трофименко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. – 2014. – Вип. 11. – С. 203-212.
15. Чернохатній Д. А. Поняття "інститут лобіювання": теоретико-правове дослідження / Д. А. Чернохатній // Правова держава. – 2016. – № 21. – С. 21-24.

Додаткова література

1. Арутюнян А. С. Современный лоббизм: формы, методы, проявления / А. С. Арутюнян // Социологические исследования. – 2014. – № 6. – С. 60-68.
2. Бинецкий А. Э. Лоббизм в современном мире / А. Э. Бинецкий. – М. : ТЕИС, 2004. – 247 с.
3. Богиня Т. Ю. Перспективи законодавчого регулювання інституту лобізму в Україні / Т. Ю. Богиня // Держава і право. – 2013. – Вип. 61. – С. 498-504.
4. Буряк Р. Регулирование лоббизма в странах ЕС [Электронный ресурс] / Р. Буряк // Россия и мир. – 2009. – № 9. – Режим доступа: <http://www.pravomag.ru/journal/article273/> Буряк Р. Регулирование лоббизма в странах ЕС [Электронный ресурс] / Р. Буряк // Россия и мир. – 2009. – № 9. – Режим доступа: <http://www.pravomag.ru/journal/article273/>
5. Газізов М. М. Інституціональна складова лобістської діяльності в умовах демократії [Електронний ресурс] / М. М. Газізов // Державне будівництво. – 2015. – № 2. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2015-2/doc/4/01.pdf>
6. Газізов М. М. Концептуальні підходи до дослідження феномену лобізму [Електронний ресурс] / М. М. Газізов // Державне будівництво. – 2015. – № 1. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2015-1/doc/4/05.pdf>
7. Гросфельд Е. В. Цивилизованный лоббизм как антикоррупционная технология / Е. В. Гросфельд // Політичний менеджмент. – 2013. – № 59. – С. 70-77.
8. Денисюк А. В. Громадський лобізм в Україні: проблеми і перспективи розвитку / А. В. Денисюк // Гілея (науковий вісник). – 2015. – Вип. 102. – С. 403-405.
9. Добросмыслов Д. В. Правовое регулирование лоббистской деятельности и продвижения интересов частных лиц в ЕС : дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 "Международное право. Европейское право" / Д. В. Добросмыслов. – М., 2014. – 162 с.
10. Закон України "Про громадські об'єднання" від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI // Голос України. – 2012. – 18 квіт.
11. Закон України "Про звернення громадян" від 2 жовт. 1996 р. № 393/96-ВР // Голос України. – 1996. – 22 жовт.
12. Закон України "Про торгово-промислові палати в Україні" від 2 груд. 1997 р. № 671/97-ВР // Голос України. – 1998. – 5 січ.
13. Кальна-Дубінюк Т. П. Паблік рілейшнз : навч. посіб. / Т. П. Кальна-Дубінюк, Р. І. Буряк. – К. : БізнесМедіаКонсалтинг, 2010. – 204 с.
14. Кривошеїн В. В. Інститут лобізму в країнах Заходу: етапи становлення та соціальні механізми впровадження / В. В. Кривошеїн // Грані. – 2012. – № 11. – С. 77-81.
15. Кушніренко О. Г. Політико-правовий інститут лобізму: досвід нормативного регулювання країн Євросоюзу та шляхи легалізації в Україні / О. Г. Кушніренко, О. В. Дягілев // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2010. – Вип. 19. – С. 46-56.
16. Любимов А. П. История лоббизма в России / А. П. Любимов. – М. : Фонд "Либеральная миссия", 2005. – 208 с.
17. Толстых П. А. GR. Практикум по лоббизму в России / П. А. Толстых. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 379 с.
18. Федоренко В. Л. Запровадження інституту лобіювання в Україні: законотворчі та державно-управлінські аспекти / В. Л. Федоренко // Вісн. НАДУ. – 2010. – № 1. – С. 205-213.

11. Інформаційні ресурси

1. Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). – <https://www.usaid.gov/ukraine>
2. Європейська Бізнес Асоціація. – <http://www.eba.com.ua/uk>
3. Законодавство України. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a>

4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
5. Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України. – <http://ndei.me.gov.ua/>
6. Національний інститут стратегічних досліджень. – <http://www.niss.gov.ua/>
7. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – <http://www.president.gov.ua/>
8. Світовий банк. – <http://www.worldbank.org/>
9. Український Союз промисловців і підприємців. – <http://uspp.ua/>
10. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – <http://www.kmu.gov.ua/control>
11. Kyiv Global. – <http://www.kyivglobal.com/ua/>